

Izjaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO - YEAR XXXVII Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 18, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., PONEDELJEK, 19. MARCA (MARCH 19), 1945 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 55 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Ameriške armade prodirajo v vseh sektorjih fronte!

Koblenc, strateško mesto, padlo. Nemci beže iz Saarske industrijske kotline in Palatinata. Sedma ameriška armada okupirala Bitche, trdnjavo mesto. Ruske oklopne kolone zdrobile zunanje utrdbе Stettina. Nemške vojaške posadke v Gdansk in Gdyni v nevarnosti uničenja. Kobe, japonsko pristaniščno mesto in središče ladjegradniške industrije, bombardirano iz zraka. Bitka za posest otoka Iwa zaključena z ameriško zmago

PARIZ, 19. marca.—Tri ameriške armade prodirajo naprej v vseh sektorjih zapadne fronte. Enote tretje armade so dospole na planjave Porenja in udre v Kreuznach, središče omrežja cest in železnice.

Čete prve armade so prebile bojne črte v hribih na severni strani Rene in zasedle pozicije pri Nieder Dollendorfu na nasprotni strani Godesberga. Druge enote so okupirale letališče pri Brunabergu in raztegnile kretanje nad cesto, ki vodi z Kolina v Frankfurt.

Železniški most Ludendorff na reki Reni pri Remagenu se je zrušil in padel v vodo. Opolje so odpovedale zaradi silne teže tankov in oklopnih motornih vozil, ki so drvela po tem mostu na vzhodno stran reke. Okrog sto ameriških inženirjev, ki so delali na mostu, je izgubilo življenje.

Koblenc, zgodovinsko nemško mesto, je padlo. Okupirala ga je tretja ameriška armada. Nemci beže proti Mainz.

LONDON, 19. marca.—Ruske oklopne kolone so se napredovale na južni strani Stettina, pristanišnega mesta, pravi poročilo. Druge sovsjetske sile so okupirale Brandenburg, nemško obrobno trdnjavo, devet milj južno od Koenigsberga, glavnega mesta Vzhodne Prusije.

GUAM, 19. marca.—Ameriške letalske trdnjave so bombardirale otok Kjusiu, skrajno južno točko Japonske celine. Bombe so padle na Nagasaki, pristaniščno mesto in mornarično bazo, in zasule velike požare.

PARIZ, 17. marca.—Oklopne kolone tretje ameriške armade so zasedle predmestja Koblenca znotraj trikotja med reko Reno in reko Moselle in potisnile v past nemško silo okrog 100.000 vojakov. Koblenz je bil glavni stan ameriške okupacijske armade v prvi svetovni vojni.

Nemci beže iz Saarske kotline in Palatinata, ozemlja na zapadni strani Rene. Pehotne enote tretje armade so udre v Simmern, strateško mesto, 18 milj od Bingena in Kreuznacha, križišča cest in železnice v osrčju Saarske kotline. Ameriški letalci, ki podpirajo operacije, so povedali, da Nemci beže v smeri Mainza in Frankfurta.

General Patton, poveljnik tretje armade, je zagnal šest divizij v ofenzivo. Druge divizije drobe odpor nemških sil na južni strani Trierja. Izgleda, da bodo te invadirale Saarsko kotlino-s severozapadne strani.

Prva ameriška armada se vali naprej po glavni cesti v Porurju na vzhodni strani Rene. Zasedla je čez 50 nemških naselbin v zadnjih dvanajstih urah, med temi Hoeninggen, Steinhardt, Reiffert in Koenigswinter.

Sedma ameriška armada na južnem koncu zapadne fronte je okupirala Bitche, trdnjavo mesto Maginotove linije. Ta drži 57 milj dolgo črto in bo kmalu navezala stike s tretjo armado. Francoske čete, dodeljene sedmi armadi, potiskajo Nemce iz severovzhodnega kota Alzacije.

General Eisenhower je naznanil, da se tri armade pripravljajo za prekorajenje Rene na severnem koncu zapadne fronte.

Čehoslovaška vlada sestavlja noto

Beneš in Masaryk odpotovala v Moskvo

LONDON, 17. marca.—Čehoslovaška vlada sestavlja noto, nanašajočo se na načrt glede ustanovitve svetovne organizacije za vzdrževanje in zaščito miru po zaključitvi sedanje vojne, ki je bil usvojen na konferenci štirih velesil v Dumbarton Oaksu. Ta je povezana s formulo, sprejeto na konferenci "velike trojice" v Jalti na Krimu.

Nota bo predložena konferenci Združenih narodov, ki se prične 25. aprila v San Franciscu, Cal. Predsednik dr. Edvard Beneš in zunanji minister Jan Masaryk sta dospela v Moskvo, kjer bo sta konferiral z maršalom Stalinom in zunanjim komisarjem Molotovom.

Po zaključitvi razgovorov v Moskvi bodo Beneš in njegovi ministri odpotovali v Košice, kjer bodo formirali demokratični režim. Masaryk pa se bo vrnil v London. On bo vodil čehoslovaško delegacijo na konferenco v San Franciscu.

Nota, ki bo predložena konferenci Združenih narodov, vsebuje več sugestij. Ena je, da mora čarter nove svetovne organizacije vključevati tolačenje agresije. Druge, katere je Rusija pred izbruhom vojne sklenila s Čehoslovakijo, Rumunijo, Turčijo, Poljsko in baltičskimi državami, vsebujejo tolačenje agresije.

Čehoslovakija bo predlagala vključitev tolačenja neodvisnosti v čarter. Ta naj bi vseboval odločno deklaracijo proti preureditvi mej, ki bo začrtane na mirovni konferenca po zaključitvi vojne. Čehoslovaške sugestije naj bi dobile obliko načel in značaja mednarodne prava, ki naj bi vezalo vse države, male in velike.

Ruski list okrcal duhovnike

Obsodba vmešavanja v ljudske zadeve

Moskva, 17. marca.—Izvestja, glasilo sovsjetske vlade, so objavile članek s kritiko katoliških duhovnikov kot politikov v talarju. Avtor članka je pisatelj B. Iljin. On je okrcal rimsko cerkev in njene prominentne člane, ki se vmešavajo in vtikajo svoje nosove v posvetne zadeve, da utrdijo majajoče se zveze z gotovimi političnimi kombinacijami.

Iljin sarkastično naglašja, "da je treba dognati, kdo je direktor petja katoliških veljakov v različnih državah." Prisilili je klofuto nadškofu Bernardu Griffinu, primatu katoliške cerkve v Angliji, ker je obsodil zaključek "velike trojice" glede Poljske. Iljin omenja, da so drugi škofje apelirali na parlament, naj ne odobri tega zaključka. Zavzeli so stališče, "da kot predstavniki Krista na tem svetu lahko izreko razsodbe o teh stvareh."

Ruski pisatelj omenja tudi pisanje katoliških listov v Ameriki. Ti so obsodili bombardiranje nemških mest kot koncesijo Sovjetski uniji. Listi zagovarjajo nacije in napadajo sovjete.

Nemci ustrelili sedem Dancov

Stockholm, Švedska, 17. marca.—Nemci so ustrelili sedem danskih rodoljubov v vojaških barakah pri Copenhagenu, poročata danska časiška agentura.

CHURCHILL ZA POVOJNO KOALICIJSKO VLADO

Konservativna stranka zaključila konferenco

RAZPIS SPLOŠNIH VOLITEV

LONDON, 17. marca.—Premier Winston Churchill je imel značilen političen govor na konferenci konservativne stranke. Čeprav so voditelji te stranke napadali socializem in program delavske stranke, je Churchill odprto povedal, da je za formiranje koalicijske vlade po zaključitvi vojne v Evropi. Kakor hitro bo vojna končana, bodo razpisane splošne volitve, prve od 1. 1935.

Churchill je dejal, da je popolnoma uverjen, da bo vojna končana pred zaključitvijo poletja in morda prej. Znamenja kažejo, da je zmaga blizu. Dalje je rekel, da bi rad vodil naval na stranke opozicije in pognal na svojo stran sposobne ljudi, ki bi mu pomagali pri izvajanju rekonstrukcijskega načrta na podlagi svobodnih podjetij in individualne svobode.

Delegati so pozdravili Churchillov govor z izjemo sugestij glede delitve politične oblasti in pozicij. Na konferenci so se silšale ostre kritike socializma, birokracije in načrtnega gospodarstva.

"Iskal bom oporo ne samo pri konservativcih, temveč tudi pri ljudeh dobre volje vseh strank," je rekel Churchill. "Dolžnost konservativne stranke je razkrivanje resnice, čeprav bi s tem tvegala poraz. Vse nebitne kontrole bodo odpravljene po zaključitvi vojne. Težko obdavčenje bo držalo linijo proti inflaciji. Solz in krvi bo manj, več pa znoja in trdega dela, da se Velika Britanija postavi na trdnjo gospodarsko podlago."

Konferenca konservativne stranke je bila zaključena po sprejetju več resolucij. Te naglašajo potrebo mednarodne stabilnosti in stalne oborožene pripravljenosti. Konferenca se je izrekla za popolno razorožitev Nemčije in Japonske, kontrolo njunih industrij in večletno okupacijo.

Nemci morajo odstranjevati podrtine

Moskva, 17. marca.—Sovjetski listi so objavili poročila in slike, ki kažejo Nemce pri odstranjevanju podrtin v mestih Vzhodne Prusije, Slezije in Pomeraniji, katere so Rusi okupirali. Nemci morajo popravljati tudi železniške mostove in postaje pod nadzorstvom ruskih vojaških avtoritet. Poročevalci Izvestij, glasilo sovsjetske vlade, poročajo iz Pomeranije, da so bili ujeti nemški vojaki in civilisti, ki so se upirali obveznemu delu, strogo kaznovani.

Japonski špion obešen v Manili

Manila, Filipini, 17. marca.—Japonski vojak Ichiro Hongo, ki je bil zasačen v civilni obleki v ozadju ameriških bojnih črt na otoku Luzonu, je bil obešen v Manili. Ameriško vojaško sodišče ga je spoznalo za krivega špiona in obsodilo v smrt.

Kompanija toži jeklarško unijo

Baltimore, Md., 17. marca.—Eastern Stainless Steel Co. je vložila odškodninsko tožbo proti krajevni jeklarški uniji, ki je oklicala stavko. Kompanija zahteva od unije odškodnino v vsoti \$500.000 za v stavki povzročeno škodo.

Domače vesti

Ubit pri delu
Royal, Pa.—Pri delu v premogorovu je bil ubit Martin Spolar, star 55 let, doma iz Broda na Hrvaškem in tajnik društva 263 SNPJ. Nanj je padla velika plast kamna in ga na mestu ubila, kakor tudi štiri druge delavce.

Padel v Burmi
Joliet, Ill.—Dne 2. febr. je padel v Burmi Pvt. Joseph M. Locknar, sin družine Stanley Locknar in član KSKJ. Lanskega septembra je bil poslan v Indijo, kjer je bil ranjen v desnem nogo, po okrevanju pa poslan v Burmo. Poleg staršev zapušta tukaj dve sestrji, tri brata in strica, v Egiptu pa tudi strica.

Iz Clevelanda
Cleveland.—V vojaški bolnišnici v Modestu, Cal., je umrl S/Sgt. Frank Benigar, edini sin družine Frank Benigar. On je resno zbolel na Filipinih in bil pripeljan v Californijo. Njegovo stanje je bilo tako resno, da se zdravniki niso upali izvršiti operacije. K njemu je šel z letalom njegov oče, toda ga je našel že mrtvega. Pri vojakih je bil od oktobra 1943 in preko morja od lanskega julija. Služil je kot topničar na bombniku.—Zveza slovenskih župnikov je poslala državnemu departmentu v Washingtonu protest proti sklepom jaltške konference, na kateri je velika trojica v bistvu priznala Tito-Šubasičovo vladu. Avtorji tega protesta vprašujejo, če bo ameriška vlada dala zaslobo ali pustila na cedilo one "katoliške osebe, ki so na črni listi". Osvobodilne fronte—to je izdajalce in kvizlinge slovenskega naroda. Pač lepo "krščanstvo" na obeh straneh.

Nov grob v Minnesoti
Evelev, Minn.—Tukaj je umrl Matt Kožar, star 73 let in doma iz Sodražice, odkoder je prišel v Ameriko 1. 1895. Prvotno je nekaj let živel na Elyju, potem pa ves čas tukaj. Zapušta ženo, štiri sinove in hčer.

Roosevelt zagovarja živilsko politiko

Ustanovitev novega odbora naznanjena

Washington, D. C., 17. marca.—Predsednik Roosevelt je na sestanku s časniki zagovarjal živilsko politiko svoje administracije in okrcal one, ki trdijo, da ameriško ljudstvo trpi pomanjkanje zaradi politike.

Predsednik je naglasil, da je popolnoma uverjen, da je ogromna večina ljudstva na njegovi strani, zaeno pa je apeliral nanj, naj doprinaša neznatne žrtve, da prepreči stradanje med narodi v drugih krajih sveta. Ameriško ljudstvo ni dosti prizadeto zaradi pomanjkanja živil in tudi ne bo v bodočnosti.

Roosevelt je povedal časnikiarjem, da bo ustanovljen nov odbor, v čigar področje bo spadala kontrola izvoza živil v druge države. Odbor bo dobival zadevna navodila od L. T. Crowleyja, načelnika administracije za zunanjo ekonomsko pomoč.

Preden se je Roosevelt sestal s časnikiarji, je dobil poročilo od Herberta H. Lehmana, direktorja administracije Združenih narodov za pomoč in obnovo (UNRRA). Poročilo pravi, da pomoč v obliki živil, ki jih pošilja Amerika v zunanje države, je neznatna v primeri z akutnim pomanjkanjem v teh državah.

Francoski admiral

Esteva obsojen

Kazen je dosmrtna ječa

PARIZ, 17. marca.—Admiral Jeanne Pierre Esteva je bil spoznan za krivega izdajstva in obsojen v dosmrtno ječo. On je bil governor Tunizije v Afriki, preden so jo zavezniške sile okupirale. Obsodbo je izreklo vrhovno sodišče.

Sodišče je odredilo tudi konfiskacijo imetja admiral. Prosekutor Mornet je dejal, da je slučaj admiral le ena epizoda v dramu, ki je prinesla šramoto Franciji. Esteva se je izgovarjal, da je le izpolnjeval ukaze višjega režima, kateremu je prisegel lojalnost.

Pred tem sodiščem se bo vršila obravnava proti maršalu Petainu in Lavalu v odsotnosti. Slednji je bil predsednik lutkarske vlade v Vichyju. Oba, Petain in Laval se nahajata nekje v Nemčiji.

Lewis zavrnil ponudbo operatorjev

Pogajanja se bodo nadaljevala

Washington, D. C., 17. marca.—John L. Lewis, predsednik rudarske unije UMW, je zavrnil ponudbo operatorjev glede zvišanja plače, ki bi znašala samo 48 centov na dan.

Lewis in člani pogajalnega odbora UMW so predložili 18 zahtev operatorjem. Slednji so izjavili, da so pripravljeni pristati na šest zahtev, ostale pa so odbili. Med temi je ena, da mora unija dobiti 10 centov od vsake tone producirane premoga, kar bi prineslo okrog \$60.000.000 letno v njeno blagajno. Ta vsota bi šla za zdravniško oskrbo rudarjev.

Pogajanja med rudarji in operatorji se bodo nadaljevala. Ta se nanašajo na sklenitev nove pogodbe, ki naj bi nadomestila sedanjo, katere veljavnost poteče 31. marca.

Ce ne bo nova pogodba sklenjena do omenjenega datuma, bodo rudarji zastavkali. O tem so bile že informirane vladne avtoritete na podlagi provizij Connally-Smithovega protistavkovnega zakona. Gotovo je, da bo predsednik Roosevelt odredil zaščito premogovnikov, če bo stavka oklicana.

Vojvoda Windsor naznanil resignacijo

London, 17. marca.—Vojvoda Windsor, bivši angleški kralj, je resigniral kot governor in vrhovni poveljnik britskih čet na Bahamskem otočju. On je imel to pozicijo pet let. Resignacijo je naznanil utrad za kolonije. Windsor in njegova v Ameriki rojena žena se bosta najbrže naselila v Parizu.

Portugalski tovorni parnik potopljen

Lizbona, Portugalska, 17. marca.—Portugalski tovorni parnik Islandia je bil potopljen v Biskajskem zalivu v bližini Gijona, Španija. Parnik je bil na poti v Belgijo in naložen z živil in drugimi potrebščinami. Iz Lizbone je odplul 12. marca. Člani posadke parnika so se rešili.

Izločitev nesposobnih iz mornarice

Washington, D. C., 17. marca.—Mornarični departmet je razkrl, da je bilo veliko število nesposobnih moških poslanih v službo bojne mornarice in zahteval konec temu. Ti se bodo morali podvreči ponovni zdravniški preiskavi in izločeni bodo iz mornarice.

PREIZKUŠNJA

KRIMSKEGA PAKTA V RUMUNIJI

Washington naznanil posvetovanja z Rusijo in Veliko Britanijo

USTANOVITEV SKUPNE KOMISIJE

Washington, D. C., 17. marca.—Državni departmet je potrdil poročilo, da bc pakt, sprejet na konferenci "velike trojice" v Jalti na Krimu, ki določa posvetovanja med velesilami in skupno akcijo v osvobodnih evropskih pokrajinah, preizkušan v Rumuniji.

Rumunska vlada, katere predsednik je bil general Nikolaj Radescu, je bila strmoglavljena 28. februarja vsled pritiska sovsjetske Rusije. Moskva je trdila, da ta vlada ni izpolnila pogojev sklenjenega premirja. Eden izmed pogojev določa likvidacijo fašistov in nacijev.

Nova vlada je bila formirana 6. marca. Predsednik te je Petru Groza, vodja narodne demokratične fronte, ki je baje pod komunistično kontrolo. Odstavljeni premier Radiescu je dobil zavetje v britkem poslaništvu v Bukaresti.

Državni tajnik Edward R. Stettinius ni hotel komentirati razpleta krize v Rumuniji, toda besednik državnega departmeta je pozneje naznanil, da so se posvetovanja med reprezentanti Amerike, Velike Britanije in Rusije pričela.

"Reprezentanti Amerike v Rumuniji so informirali državni departmet o razvoju dogodkov," je rekel besednik. "Ti zahtevajo posvetovanja med velesilami na podlagi v Jalti sklenjenega pakta. V sprednje so prišla vprašanja, katere je treba rešiti."

Možnost je, da bodo posvetovanja med Ameriko, Veliko Britanijo in sovsjetsko Rusijo rezultirala v ustanovitvi skupne komisije, ki se bo pečala z rumunskimi problemi. Amerika ima dva vodilna reprezentanta v Bukaresti. To sta poslanik Burton Y. Berry in general Courtland Van Rensselaer Schuyler. Slednji je član zavezniške kontrolne komisije, v katere območje spada enforiranje pogojev premirja, katerega je Rumunija sklenila z zavezniki po kapitulaciji.

Vojvoda Windsor naznanil resignacijo

London, 17. marca.—Vojvoda Windsor, bivši angleški kralj, je resigniral kot governor in vrhovni poveljnik britskih čet na Bahamskem otočju. On je imel to pozicijo pet let. Resignacijo je naznanil utrad za kolonije. Windsor in njegova v Ameriki rojena žena se bosta najbrže naselila v Parizu.

Portugalski tovorni parnik potopljen

Lizbona, Portugalska, 17. marca.—Portugalski tovorni parnik Islandia je bil potopljen v Biskajskem zalivu v bližini Gijona, Španija. Parnik je bil na poti v Belgijo in naložen z živil in drugimi potrebščinami. Iz Lizbone je odplul 12. marca. Člani posadke parnika so se rešili.

Izločitev nesposobnih iz mornarice

Washington, D. C., 17. marca.—Mornarični departmet je razkrl, da je bilo veliko število nesposobnih moških poslanih v službo bojne mornarice in zahteval konec temu. Ti se bodo morali podvreči ponovni zdravniški preiskavi in izločeni bodo iz mornarice.

Slovenija v borbi za svobodo

Mirko G. Kužel, tajnik SANSA

(Nadaljevanje)

Položaj v Ljubljani in drugih krajih Slovenije
XI.

Nobeno poročilo o edinstvu Slovencev bi ne bilo popolno, ako bi ne vključevalo slovenske prestolnice—Ljubljane. Menda vsi voditelji Osvobodilne fronte prihajajo iz Ljubljane, kjer so se tajno vadili podtalnega dela še predno so bili prisiljeni pobegniti v hribe in pristopiti k oboroženi sili. Toda zanesljivih poročil o položaju v Ljubljani nikoli ni manjkalo tudi potem, ko sovražnik ni dovolil nobenemu iz mesta ali v mesto. Partizani so vedeli, kako se utihotapiti, pomagali so jim in skrivali pa tudi meščani.

Mestni listi in časopisi redno prihajajo v partizanske roke, kakor tudi v roke članov zavezniških misij v Sloveniji, in slednji so lahko sami sodili o propagandi, ki se je širila po Ljubljani pod vplivom nemških in italijanskih agentov ter poročali svojim nadrejenim.

"Slovenski Dom" in "Jutro" sta glavna lista, ki stalno pišeta proti partizanskim "komunistom" in proti "judovstvu". "Slovenec" ni dosti boljši, če ne slabši, kajti odprto služi nemški propagandi in skuša delati vtis, da se domobranci borijo za svobodno Slovenijo, ko sodelujejo z Nemci proti Osvobodilni fronti in korakajo za Hitlerjevo svastiko.

V Ameriki je nekaj takih Slovencev, ki se sicer ne strinjajo z obnašanjem bele garde, toda javno se ne upajo tega povedati—well—radi principalu Čemu se toli po zobeh! Po njihovem mnenju je delo ljubljanskih gosposod prisiljena stvar in ne izvira iz principa. Slovenski narod bi ne obstajal dolgo, ako bi narodne principe izvajali le anemični ljudje, ki se obračajo po vetru. Ti ljubljanski listi od marca 1944 odprto napadajo Ameriko, Anglijo in Rusijo, kajti slovenska javnost je tedaj že vedela, da imajo te tri velesile svoje vojaške misije med partizani, ne samo v glavnem štabu maršala Tita, temveč tudi pri štabu slovenske narodne vojske.

Zalaganje jugoslovanske osvobodilne vojske z vojaškimi potrebščinami in pa dejstvo, da so zavezniški bombniki obstrleljivali belogardistično postojanko v Novem mestu (odkoder so se Rupnikovi junaki "disangajžirali" in jo podedili v zaščito nacistične posadke v kloster pri Kostanjevici), so tudi slepm bila jasna znamenja, da so zavezniški na strani Osvobodilne fronte, na strani Vidmarja, Kidriča, Mikulja, Kocbeka in drugih voditeljev slovenskega naroda v borbi proti Hitlerju, Rupniku, Rožmanu in drugim poturicam.

Od začetka so listi lahko vplivali vsa napredna inteligenca. Vsi poznani liberalni Ljubljanci so v gorah in javno se pripoznavali, da je ogromna večina voditeljev kulture, umetnosti in znanosti pri partizanih.

Naš poročevalec je namenoma bil v Ljubljani, da se pogovarja z meščani. Ljubljanci so pričrpani o zavezniški in partizanski zmagi in komaj čakajo dneva, ko zavirajo na gradu slovenska zastava z rdečo petokrako zvezdo. Življenje je brez vsake zanimivosti in intelektualno izumira. Nekdanja pestra, živa in vesela Ljubljana je danes mrtva in podobna ograidu, iz katerega je izrezano srce in izsesana kri. Nad nekdanjo Belo Ljubljano je razprostrta črna koprena, mrtvaški prt! Meščani pa hrepenijo in upajo, da se kmalu izpolni Gregorčičeve besede: Vstanite, pol mrčili vi! Zbudite se, vi živi grobi!

Naš rod vodite k boljši dobi, naj rod slovenski v vek živi — Kar je bilo življenje v Ljubljani, se je preselilo "v partizane". Kar je ostalo, se plazi kot mrtva senca in čaka solnce — svetlobe, rešitve, svobode. Za večino Ljubljancev bo ta svoboda pomenila življenje, novo veselje, — za nekatere pa pekel in pogin. Vse to predstavlja sliko nizke stopnje ljubljanskega življenja.

Položaj v Ljubljani je velike važnosti, kajti Slovenija je smatrana za najbolj kulturni del Jugoslavije. Južni narodi na Hrvaškem, v Srbiji, Črni gori in Bosni so daleč zaostajali za Slovenci v dosegi kulture in njenih doprinosov. Slovenec s srednješolsko izobrazbo navadno govori poleg slovensčine tudi italijanščino in nemščino. Niti ni v Sloveniji danes posebnih potožkov najti izobraženec, ki obvladuje jejo tudi angleščino. Celo na tisoče navadnih govori dva jezika — slovensčino in nemščino.

Položaj na Primorskem in v Istri

Zahteve primorskih Slovencev za pridružitve k Jugoslaviji so delale Italijanom zelo preglavice. Zavezniški oficirji so se mudili na Primorskem in v Istri nad pol leta in proučevali tamne razmere. Njih poročila komaj omenjajo belogardizem ali pa kako drugo protipartizansko gibanje v teh krajih. Niti ne slovenskih fašistov. Vsi taki pojavi so bili premalenkosti. Vsa poročila pa govorijo o veliki slogi in edinstvu slovenskega naroda pod Italijo. Vse osvobodilno gibanje je partizansko in poizkusi ljubljanskih belogardistov, da razvijejo svojo organizacijo, so se izjalovili. Okrajši, ki so pod oblastjo 9. korpusa narodne osvobodilne vojske, so ravno tako stabilni kot osvobodilni deli pod oblastjo 7. korpusa (Dolenjska in Belokrajina). Večina Istre in Primorske je osvobodjena in je pod upravo slovenskih civilnih oblasti.

Za primorsko ozemlje je bil lansko leto imenovan nov general — Lado Ambrožič, politični delavec in organizatorji, ki so svoje delo na Primorskem dovršili, pa so bili premeščeni na Gorenjsko, Koroško in Štajersko, da tam širijo gibanje Osvobodilne fronte.

(Se nadaljuje.)

Nemški policaji v Kolinu

Kolin. (ONA) — Tristo nacističnih policajev je dobilo nalog, da vztrajajo v Kolinu do zadnjega, toda 7. marca so odšli v ujetniške tabore. Med njimi je bil tudi stotnik, ki se je baje boril že na vseh bojiščih in je dejal, da se je boril proti Amerikanem le zato, ker so nacisti neprestano obljubljali novo tajno orožje.

Zanimivo in značilno je to, da je bil razjarjen radi te goljufije, akoravno je sam na tipično nacistični način dolžil Poljsko, da je zanetila vojno.

Civilni prebivalci Kolina, ki so ostali v mestu, deloma da uidejo vpklicu v "Volksturm", pripovedujejo, da so bile nemške "črne borze" najdražje v vsej Evropi. Funt surovega masla, katerega redna cena je 1 marka za funt, stane na črni borzi najmanj 100 mark. Tujerodni delavci zaslužijo do 5 mark na dan, nemški delavci pa do 10 mark na dan. Obema so seveda te cene nedostopne.

Zato pa so imeli nacisti vsega na razpolago, kar jim je prišlo na um.

Organizirano delavstvo si tudi v Californiji prizadeva, da legislatura sprejme državni zakon za pravično upoševanje—za odpravo rasnih in drugih diskriminacij pri upoševanju. Tak zakon je nedavno sprejela legislatura v New Yorku. Na sliki je videti skupino unijskih voditeljev CIO v Californiji, ki so na delu za sprejetje te vrste zakona.

Njen grob

Ivan Cankar

Jeseni smo pokopali mater. Več ne vem, ali je bil jasen dan, ali meglen, ali če je deževalo. Šel sem za pogrebci kakor v sanjah, in še zdaj se mi zdi, da so bile sanje vse, kar se je takrat godilo; in da je bilo morda čisto drugače, nego se spominjam. Prišli smo na pokopališče, da nisem vedel kako in kdaj, nato smo stali kraj globoke črne jame, iz ilovnate prsti izkopane. Pevec so zapeli; kakor iz daljave sem slišal zamolkle glasove, besed nisem razumel. Na debelih vrhov so spuščali rakev v jamo; oboje, rakev in jama, se mi je zdelo preveliko in prečno za mojo mater, ki je bila drobna kakor otrok. Ko je župnik odmolil—ali morda še prej, ne vem več—so vsi krog mene pobirali rumeno prst ter so jo metali na rakev; tudi jaz sem se sklonil, da bi pobral pest prsti kakor drugi; ali skoraj mi je izpodrsnilo, da bi bil padel na kolena; nekdo me je zadaj prijel pod pazduho. Nato so si pogrebci slekli črne suknje, zgrabili so za lopate in so metali v jamo prst v težkih, velikih kopcih; spocetka je zamolklo bobnelo; kmalu je bobnenje potihnilo, slišal sem le še prijetno vzdihovanje in ihtenje. Jama je bila polna, grmadila se je gomila, zmedom širša in višja, ogromna, pretežka za mojo mater.

Kako smo šli s pokopališča, tudi več ne vem. Nenačoma smo sedeli v krčmi in smo pili; nekateri so bili žalostni, nekateri veselji; jaz sem jih gledal in sem jih komaj poznal, moje misli so bile kakor mrtve, v črno jamo zakopane.

Teden dni pozneje sem se odpeljal v tujino. Ves tisti teden nisem nisem stopil na pokopališče; prišel sem do vrat, pa sem se vrnil. Kakor strah je bilo v meni—kakor tisti strah, ki obide vernega človeka, preden stopi v samotno svetlobo, pred Boga, sodnika svojega. Malodušen sem bil in slab, nisem si upal, da bi odprl vrata v blagoslovljeni hram, kjer je pod težko gomilo spala svetnica—mučenica.

Pet let sem ostal v tujini. Čez pet let sem se napotil, da bi molil ob njenem grobu. Odprl sem vrata in sem šel do srede pokopališča, do križa. Tam sem se ozrl prestrašen. Tuj kraj je bil krog mene, kakor da ga še nikoli nisem videl. Križi, križi, beli in črni kamni, ob zidu vrbe in ciprese, gole, zelene, evetoče gomile, pečene steze—vse mi je bilo tuje. Groza mi je segala v srce; gledal sem na levo, na desno—od nikoder ni bilo glasu, da bi me poklical, pozdravil. Jaz pa sem mislil, kadar mi je bilo hudo v tujini:

"Pridem do vrat in takrat bom slišal njen glas. Kod si hodil, da ti ni bilo tako dolgo? Čakala sem te in nisem mogla spati, celih pet samotnih let! ... Pa bi šel naravnost do njenega groba in bi pritisnil lice na roso travo, da bi slišal natanko njen mehki glas in da bi občutil topli dih iz njenih ust. Pripovedovala bi si lepe zgodbe, polne upanja in daljne sreče, kakor vselej kadar sva bila čisto sama; in bila bi sestra in brat, obadva otroka, obadva oči vprte proti vzhodu, da bi ugledala tisto nebeško zarjo, ki je bila njenemu in mojemu trpljenju od Boga obljubljena ..."

Tako sem mislil. Glasu od nikoder. Pokliči me, o mati, samo

zašepči, zavzdihni pod gomilo, pa te bom slišal.

Hodil sem med križi, kamni in gomilami; vsi grobovi so mi bili tuji, mrtvi, nobeden me ni pozdravil. Šel sem h grobarju, da bi ga vprašal. Tisti grobar, ki je kopal jamo za mojo mater ter jo izkopal pregloboko, je bil že zdavnaj mrtev. Napol gluhi stavec, ki sem ga izpraševal, je z zaspnimi očmi ogledoval moju suknjo, povedal pa ni ničesar. Nato sem šel k cerkovniku.

"Povejte mi, kje je materin grob? Saj ste bili s pogrebom, še krono sem vam dal!"

Cerkovnik je pomislil. "Rekel bi, da je v levem kotu ... če ni morda v desnem ... star sem ..."

Kam bi se napotil, koga vprašal?

V krčmi je sedelo mnogo znancev; po obrazih se mi je zdelo, da sem jih videl pred petimi leti, da so bili morda pogrebci.

"Kje je grob, ki ga iščem?" "Toliko je pogrebov zadnje čase, ljudje pomirajo kakor ob kugi ... kdo bi štel grobove, kdo se jih spominjal?"

Vrnil sem se na pokopališče, da bi iskal s treznim očesom, z mirnim razumom.

Treba je iskati med samotnimi grobovi, med tistimi, ki se jih dolgo leta ni dotaknila zvesta roka. Bog se usmilil, koliko samotnih grobov! Polovica pokopališča same pustje gomile, brez spomina, brez križa in kamena. Še križi so polomljeni, kamni stoji poose, besede so zbledle. Kaj je bilo napisano na tem križu, ki leži izravan in zarjaven na gomili? "Svoji nepozabljeni, vekomaj ljubljani materi ..."

Gomilo je bil porasel visok plevel, križ leži v njem—kdo hodiš, ti zvesti sin? Saj je šele pet kratkih let, ko si postavil ta bronasti križ, napisal nanj te goreče besede, prilival potočnicam s solzami, z uporno kletvijo zmajal krivičnega Boga! O ljubezen, postala si beseda! Ko si stopila na jezik, te v srcu ni bilo več! Solza kane iz očesa, se razpuhti v prahu, vzdih dahne iz ust, izgubi se v vetru! Izrujte križe, prevrtnite kamene, gomile izgledajo! Križi! Kamni in gomile so mrtve besede, govore jezik, ki ga nihče več ne razume ...

Ko sem šel s pokopališča, me je zeblo in noge so mi bile težke. Kakor gre iz cerkve grešnik, ki občuti, da Bog ni slišal njegove molitve; glavo sklonjeno, pogled v tla uprt. Še tisti večer sem se vrnil v tujino.

Zgodi se, da se človek nenačoma zave samega sebe in svojega življenja; kakor da bi planil iz sanj—pomane si oči, ozre se plah ter spozna, da je vse, vse zgrešeno, zapravljeno, izgubljeno, vse, kar je mislil, delal in živel. Tako se je meni zgodilo, ko sem se neblagoslovljen vrnil v tujino.

Neživi živeti — ali bi ne bila skrunitev Boga, ki je življenje? Zaklenil sem se v izbo, zagrmil sem okno. V mojih žilah je tekla kri, moje oči so gledale, moji možgani so mislili, v srcu mojem pa je bila smrt.

Ali pride Trst v roke zaveznikom?

Zadnje dni je francoski žurnal Pertinax, ki živi v Washingtonu in piše svojo kolono za razne ameriške časopise, napisal članek, v katerem razpravlja o vprašanju, kdo bo okupiral Trst in njegovo zaledje — Primorje in Istro: zavezniki ali Tito. To vprašanje je zdaj očitno predmet diplomatskih pogajanj in na vsi stvar meče precej luči Pertinaxov članek, ki se glasi:

Za ameriško in britsko diplomacijo je tržaška luka s svojim zaledjem problem velike nujnosti. Ne bo dolgo, ko bodo ameriške čete okupirale Bavarsko, druge ameriške čete, poleg britskih in ruskih, pa bodo zasedle Avstrijo.

Te ameriške in britske čete morajo dobiti skozi Trst večji del vsega, kar bodo potrebovale: živež, orožje, industrijske produkte, municijo itd. Zavezniki bodo torej potrebovali Trst kot svojo glavno bazo.

Strah, da pride med Italijani in Jugoslovani do bojev

Kar se zavezniki bojijo, je to, da pride med Italijani in Slovenci ter Hrvati, z ozirom na preteklo sovražnost med njimi, do narodnostnih bojev, ako ameriške čete takoj ne zasedejo Julijske krajine in Istre, čim se bodo nemške sile umaknile od tam.

V takem slučaju bi se ne moglo pričakovati, da bodo dobavne linije delovale gladko. Javnega reda bi ne mogle vzdrževati niti sile Titove osvobodilne vojske niti italijanski patrioti. Kar se tiče italijansko-jugoslovanske meje, ki je bila začrtana leta 1920, je bila skrajno krivična za Jugoslovane.

Kdo pride tja prvi: Tito ali Angleži?

Ali se mora računati na to, da bodo britske divizije, ki se sedaj borijo v severni Italiji, dospele tja prve? Sposobni opazovalci glede tega niso gotovi. Oni sodijo, da ima maršal Tito dobro priliko, da tekmo dobi in zavzame Julijsko krajino, predno bodo dospele tja zavezniške sile iz Italije. Za to utegne skrbeti tudi nemška komanda.

Ako se o tem nekaj naprej ne ukrene, ni dvoma, da bo Tito, ako bo imel priliko, uveljavil svojo oblast po vsej provinci in tam nastavljal svoje lastne funkcije. Posledica tega bi najbrže bila, da bi nastale kaotične razmere, v katerih bi si stala nasproti italijanski in jugoslovanski "iridentizem."

Obisk feldmaršala Aleksandra v Beogradu

Pertinax nato piše, da to je bil brez dvoma poglavitni vzrok za nedavni obisk britskega feldmaršala Aleksandra v Beogradu, ki je očitno hotel govoriti z maršalom Titom o okupaciji

sokim plevelom poraščene gomile. Druga je bila drugi enaka, toda nič nisem ugibal, nič se nisem motil; s slepimi očmi bi bil našel materin grob, zakaj ona sama me je vodila. Tam, ob samotnem domu njenem, sem klečal pred njo, prosil sem jo za lažbe in blagoslova.

Zdaj hodim na to svojo sveto božjo pot, kadar mi je težko pri srcu. Tudi nocoj, o mati, ob tej uri, ko so se vse noči razgledale nad menoj, prihajam k tebi; da mi tolažbe in svoj blagoslov, da mi kmalu zasije tista nebeška zarja, ki sva jo upala v trpljenju!

Trsta takoj po konferenci v Jalti, ki ga je poslala tja, in da je na to očitno pristal tudi Stalin.

Izgleda pa, da feldmaršal Aleksander tozadevno ni dosegel končnega sporazuma, temveč prepuščilo se je britski in ameriški diplomaciji, da izravna obstoječe potežke.

Internacionalizacija Trsta je dvomljiva

Pertinax domneva, da je maršal Tito zahteval od feldmaršala Aleksandra, da mu poda garancijo, da ako zavezniške sile okupirajo Trst in Julijsko pokrajino, ne bodo s tem prejudicirane zahteve Jugoslovancev za vključenje slovenskih krajev v novo Jugoslavijo, in da mu britski feldmaršal take garancije ni mogel dati, ker to ni vojaško, temveč politično vprašanje, ki spada pod kompetenco "velikih treh."

Nekateri britski in ameriški eksperti v preteklosti so posledno priporočali, da se sporno narodnostno vprašanje Trsta reši s tem, da bi Trst in celo Reka prišla pod mednarodni režim, toda Pertinax dvomi, da se bo to zgodilo, kajti skušnje, ki jih ima svet s takim režimom v Gdansk, katerega so zavezniški internacionalizirali po zadnji vojni, so preveč grenke, da bi se iz Trsta napravilo "Gdansk št. 2."

Tolminska balada

Spisal dr. Ivo Pregelj

Pozno v noč sem pisal in se trudil s poslednjim poglavjem romana "Tlačani". Pri delu sem popuščal čez mero cigaret, zato sem spal slabo in sanjal motne sanje. Zdelo se mi je, da sem na Pečinah v hiši Andreja Laharnarja. Stopil sem iz hiše na levo v izbo in sem videl sedeti za orehovo mizo kmeta Andreja, ki sem ga poznal in ga vendar nisem videl dotlej, ki sem vedel o njem, da je umrl pred dvesto leti, a je zdaj vendar kakor živ sedel za mizo in bral iz knjige, ki je ležala pred njim. Ko sem vstopil, je dvignil rahlo glavo, da sem videl njegovo lepo, uporno obličje z drobnimi ustnicami in obratnim licem. Samo oči je imel zaprte. Jaz pa bi bil za vse na svetu rad videl baš njegove oči; ali so obupane in žalostne, ali pa polne miru in nade. A ni jih odprl, le slovesno se je dvignil ob mizi, prav kakor duhovnik na prižnici in je potrkal s kazalcem na knjigo in rekel zamolklo:

"Berem o njih, ki so bili povabljeni, a so se izgovorili: prvi, da je kupil njivo, drugi, da je kupil vola, tretji, da si je ženo vzela. Vrag jih vzemi! Lepi bratje so to!"

Obraz mu je prevlekla rdečica nevolje. Kroginkrog vrata se je zavijala kakor nit drobna, rdeča črta. On si je ravnodušno obrisal kri, ki mu je bila pordečila polt. Jaz pa sem se groze stresel ob možu, ki je bil svojo glavo daroval za pravice Tolminec.

Takrat je odprl oči ... kaj sem videl!!! V grozi sem se prebudi. Pot me je oblivail. Moj najmanjši otrok se je bil prebudil in je ihtel, moja žena je spala in ga ni slišala ...

Moj mali! Kadar boš dvajset let star, Ti povem, kaj sem videl v očeh tolminskega Andreja Laharnarja, najnega deda, ki je umrl pod mečem na Travniku v Gorici l. 1714. Tedaj ti povem. Tebi in drugim. Ko bo čas ...

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

Med 1209 vojnimi umetniki, ki so bili nedavno reparirani iz Nemčije s parnikom Gripsholmom, je bil tudi trgovski mornar Walter Stankiewicz iz Baltimora. V nemškem umetništvu se je nahajal tri leta. Na vrhnji sliki ga je videti, ko se je znašel v objemu svojih dveh sester, na spodnji pa v krogu svoje družine. (Z latim parnikom je prišel iz nemškega umetništva tudi rev. James Černe iz Sheboygana, Wis.)

Tudi ameriški Litvinci so pridno na delu s zbiranjem relifa za svoje rojake v starem kraju. Pomoč pošiljajo skozi rusko pomožno akcijo, kajti Litvinska je zdaj del Rusije. Na sliki je videti skupino otrok v Vilni, ko so prejeli obliko iz Amerike. Vsi so vojne sirote, brez svojcev in žive s sirotilnic.

STANLEY WEYMAN

prizna, je bila moja radost tolikšna, da sem se util kar prerobenega. To čuvstvo sem morda premalo skrnil, zakaj ko je prišla markiza do voza, me je ošinila z nezaupnim, sovražnim pogle-

(Dalje prihodnjič.)

Josip Suchy

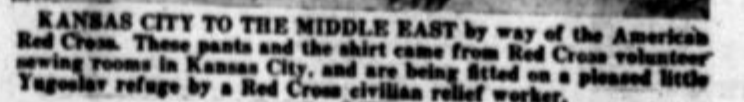
Enakomerni Jernejev glas in prav tako enolični odgovori bi me bili sicer uspavali, da nisem

Tombola za lesnike in orehe, ki jih je po igri babica zamenjala po deset za star bakren krajcar, je trajala do enajstih. Nato smo se odpravili vsak v svojo čumnato, da se preobleče-

Tako je potekal čas v enako-

Čez potok je bila položena brv, po kateri se je moglo priti na sosedov travnik. Do tja me je že zanesla deroča voda. Krčevito sem se oprjel deske, toda joj meni, struja mi je izpodnesla noge, da so prišle pod mostiček. Z rokami sem se držal

Nekoc me je pa kaznovala celo — stara mamica. Bilo je tako: Vsak torek je bil v mestu tedenski semenj. Ta dan je bilo pri nas vse polno gostov: kmetov, kupcev, konjskih lišajev ali mešetarjev, skratka, prava mešanica v nebo vpijočih pijancev. Na prostranem dvorišču je stal voz tik voza in tudi konji so stali na prostem, ker ni bilo več prostora v hlevih.

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

Street
